

Význam a dopady anglickej revolúcie

Jindřich Středa

24. januára 2020 ✚ História

I. časť: <http://christianitas.sk/neslavna-anglicka-revolucia/>

Jakub III. bol statočný, čestný, zbožný, mravný, láskavý, pracovitý a rozumný; chýbala mu však ráznosť a pohotovosť jeho syna. Inak by snáď bol získal späť svoje tri koruny. Aspoň Európa bola o jeho práve presvedčená. Leopold I. sa napríklad dlho rozpokoľoval odopierať mu titul princa z Walesu. Rovnako sa spytoval svojich duchovných radcov, či je mravne oprávnený nazývať svojho spojenca Viliama kráľom. Vtedy ešte uznať nejakú vládu niečo znamenalo! (Samozrejme, že rodu Habsburskému sa dostalo posmechu od osvietených dejepiscov za to, že sa v politike riadili mravnými zásadami a radou svedníkov.)

Jakubovou manželkou bola Klementína Sobieská, vnučka kráľa Jána, ktorú len s veľkými obtiažami a prekonávaním hannoverských úkladov dostali poslovia zo sliezskeho mesta Olavy, ktoré mal v držbe jej otec od českého kráľa. Žila so svojím manželom v Ríme a mala dvoch synov: Karola a Henricha.

Počas prvej polovice 18. storočia jakobitská vec bola stále blízko úspechu. Pádny dôkazom toho je, že množstvo sebeckých, ba nemravných ľudí sa k nej pridávalo po boku ľudí nezlomnej vernosti a vznešených citov. Keďže jakobizmus mal všetky živly štátnej organizácie, je samozrejmé, že medzi jeho stúpecami dravosť za titulmi a hodnotami budila nedorozumenia.

Počas vojny o rakúske dedičstvo sa Francúzsko zase rozhodlo pomôcť Stuartovcom. Pomoc bola nepatrná, ale stačila na to, aby sa Karol, princ z Walesu, starý 25 rokov, vypravil do Škótska. Zdesení stúpec ho prosili, aby sa vrátil domov. „Prišiel som domov“, prehlásil a 19. augusta 1745 bola kráľovská zástava vyvesená pri Glenfinnan a Karol bol vyhlásený zemským správcom. V Edinburgu sa zmocnil mesta a paláca, hradu však už nie, a 21. septembra zahnal nepriateľov na útek pri Prestonpans.

Po bitke zakázal obvyklé radovánky, pretože ich v občianskej vojne nepokladal za vhodné. Potom tiahol do Anglicka a prišiel až k Derby, zatiaľ čo vláda zúfalo zháňala nemeckých žoldnierov, ale tiež Angličanov dostatočne úbohých, aby sa dali na vojnu. Vo vojsku v Londýne a Walese sa začínali javiť nepokoje, ale o tom Karol nevedel a medzitým agenti vlády presvedčili jeho veliteľov, že im hrozí obklúčenie. Dali sa teda proti vôli princa na ústup k obrovskej radosti vládných veriteľov. (Je nutné spomenúť, že štátny dlh v modernom zmysle slova je vymoženosť Whigov, ktorí týmto získali veľmi spoľahlivých spojencov!) 17. januára 1746 ešte Karol zvíťazil pri Falkirku, ale 16. apríla bol porazený pri Callodene. Víťaz, vojvoda z Cumberlandu, syn Juraja II., sa vyznamenal sústavným zabíjaním ranených.

Princ Karol sa niekoľko mesiacov skrýval pred anglickými vojakmi. Až na konci leta mohol uniknúť do Francúzska. To, že napriek veľkosti sľubovanej odmeny nikto na Vysočine a na ostrovoch princa nevydal, vysvetľovali liberálni dejepisci tým, že vraj nevzdelení horali nepoznali cenu peňazí... Vláda sa dôkladne postarala o to, aby sa povstanie už neopakovalo. Nasledovali totiž popravy, konfiškácie, zrušenie patrimoniálneho súdnictva náčelníkov, zákaz nosenia národného kroja (ktorý, prirodzene, aj horalov zo

strany Whigov naklonil pravému kráľovi), po čom nasledovalo predovšetkým zbadačenie a vyľudnenie Škótska, ku ktorému šľachta nového režimu výdatne prispela. Jakobitizmus bol teraz na úpadku.

Karol konal čokoľvek, len aby dostal svojmu sľubu oslobodiť svojich krajanov, ale všetko sa ukázalo márnym – aj jeho dočasný vstup do anglikánskej cirkvi počas tajnej návštevy v Londýne v roku 1750. Zatiaľ sa jeho brat Henrich vojvoda z Yorku a Albany stal kardinálom, čím si pohneval ako Karla, tak aj protestantských Jakobitov.

Karol III. sa vrátil do Ríma v roku 1766 krátko po smrti svojho otca, ktorého od roku 1744 nevidel, a bol s kráľovskými poctami prijatý od brata, nie však od pápeža. Potom sa oženil, žiaľ, nešťastne a rozviedol sa. V starobe bol podľa tvrdení svojich nepriateľov pijanom, o tom však nemáme istotu. Isté však je, že celé roky žil ku svojej škode s Clementinou Walkinshawovou a splodil dcéru – vojvodkyňu z Albany, ktorá ho o málo prežila. Svoj pohnutý život dokonal v roku 1788 na výročie popravy Karola I.

Henrich IX. nenašiel už takmer nič z jakobitskej organizácie. Ostatne, búrka francúzskej revolúcie mu nedovolila starať sa o obec svojich stúpencov. Zato sa zaslúžil o Cirkev usporiadaním voľby Pia VII. Zomrel v chudobe, ale všetkými ctený, v roku 1807. Svoje rodinné pamiatky odkázal panujúcemu rodu, čo sa niekedy vykladá tak, že ho uznal za svojho dediča.

Avšak stále zostalo niekoľko nezlomných Jakobitov, ktorí v Karolovi, kráľovi Sardínskemu, videli zákonného kráľa britského kráľovstva. Na politickú činnosť síce nebolo pomyslenie, ale v zmýšľaní Anglicka a Škótska nastal určitý obrat činnosťou W. Scotta a celým hnutím romantizmu, ktoré privedilo väčšiu úctu k minulosti. Tiež panovníci, počínajúc Jurajom IV., nevidiac už v jakobitizme nebezpečenstvo, snažili sa získať škótsky národ šetrnosťou k jeho citom. Napokon dúfali, že budú mať sami prospech z pestovania royalistických spomienok. Tak treba chápať úctu kráľovnej Viktórie k jakobitskej histórii.

Foto: poprava kráľa Karola I., zdroj: commons.wikimedia.org

Nebolo tiež zrovnateľné s anglickou slobodou, ktorá sa v 19. storočí rozvinula, potláčať prejavy nejakého neškodného citu. Tak bolo napríklad možné postaviť porazeným pomník pri Cullodene. Inak bolo liberálne 19. storočie dobou praktického zániku jakobitizmu. Právoplatní vládcovia britských kráľovstiev sa k žiadnym nárokom nehlásili a boli koniec-koncov stíhaní nešťastím: vojvoda z Modeny bol z trónu zvrhnutý.

Ale na konci storočia sa už javili prvé znamenia budúcej reakcie, a to sa týkalo aj jakobitizmu. Pomník Karola I. v Londýne sa stal predmetom osláv a vytvorili sa znova jakobitské organizácie. Chýbalo im však to hlavné: pretendant. Princezná Mária modenská, vydatá za kráľa Ľudovíta III. bavorského, odmietala prejavy svojich stúpencov. Samozrejme, nemohlo ani jej synovi byť príjemné, keď, poslaný na anglický dvor svojím otcom, bol privítaný davom spievajúcim anglickú hymnu na jeho počesť. Ani svetová vojna neprerušila podobné prejavy – Jakobiti predsa mohli tvrdiť, že ich dynastia na podobných pohromách neniesla vinu.

Ak sa však jakobitizmus ako strana scvrkol na niekoľko ľudí, ktorých prostriedky s obtiažami stačia vydávať časopis a usporadúvať niekoľko prejavov (ktoré síce parlamentnú vládu nemálo mrzia), tým väčší je význam ideí jakobitských v teórii a tým väčší obrat, ktorý nastáva v názore dejín na rod Stuartovcov. Istotne ani Chesterton ani Belloc sa svojimi názormi v tejto veci netajili.

Je teda potrebné, aby sme hovorili o výsledkoch a význame anglickej revolúcie. Ihneď nám bude nápadné to, čo anglickú revolúciu delí od európskych. V Anglicku, kde vždy kompromisu a vyrovnaníu dali prednosť pred dôsledným vybojovaním sporov, vynasnažili sa dať revolúcii čo najmenej revolučného rázu. Okrem kráľovskej kokardy sa sotva niečo zmenilo na štátnej forme a revolučno-parlamentný pôvod kráľovskej moci istotne nebol pripomínaný v okamihoch krízy. Zato v strednej Európe sme sa dožili toho – ako aj hrozných následkov – že pôvodcovia zmeny vo forme štátu si počínali, ako by boli zakladali kolóniu stroskotancov na pustom ostrove. Angličania si vždy zakladali na nepretržitosti svojho ústavného vývoja.

Predsa však celý štátny život niesol stopy prevratu. Anglická monarchia sa za vlády nemeckých kniežat stala funkciou čisto ozdobnou – a tento spôsob, tzv. konštitučná monarchia (ktorá nemá čo dočinenia s obmedzenou monarchiou – monarquía templada – tradicionalizmu) sa stal ideálom Blbého storočia. Šľachta stratila hlavu, ktorá ju nútila k plneniu povinností, a stala sa v Anglicku aj v Škótsku a najviac v Írsku hrabivou, kapitalistickou oligarchiou. Škótsko sa ocitlo v zdĺhavom, Írsko v nezmieriteľnom spore s Anglickom.

Írsko sa v posledných dôsledkoch revolúcie stalo republikánskym. Anglikánska cirkev sa stala štátnym ústavom, do ktorého sa určitý stupeň vieroučného záujmu vrátil až oxfordským hnutím, ovplyvneným tradíciou Nonjurorov. Disidentské hnutia protestantské sa síce pomaly – veľmi pomaly – naučili znášateľnosti, ale len za cenu vieroučného obsahu. Parlament sa stal zvrchovaným. Vládnuce triedy vytvorili kapitalizmus za priamej podpory oranžských štátnikov.

Konečne a snáď hlavne sa myslenie Európana zoznámilo s myšlienkou revolúcie. Doposiaľ sa totiž feudálna kresťanská Európa od kočovnej a polygamickej Ázie líšila najmä stálosťou svojich dynastických pomerov a táto stálosť európskych štátov bola dozaista hlavnou príčinou európskej kultúrnej a mocenskej prevahy. Od ustálenia uzurpácie v Anglicku sa však myšlienka legitimacy stále viac stráca, načo sa prevracajú už nielen dynastie, ale aj hranice štátov. Koniec tohto vývoja vidíme na dnešných osudoch starého českého štátu.*

Dnešná Európa je taká, že nie neprávom si spomenieme na udalosti, ktoré jej stav privodili a rozpomenieme sa na ľudí, ktorí sa s obetovaním svojich životov usilovali tento vývoj odvrátiť.

Vylodenie Viliama Oranžského je začiatkom modernej Európy. Patrilo by sa teda navštíviť kvetiny v Saint-Germainskom kostole na hrobe Jakuba II.

* Zostávalo by ešte niečo povedať o symboloch jakobitských. Ich kokarda je biela. Biela ruža a dub sú ich rastliny. Na jakobitských pohároch býva niekedy ruža s dvoma pukmi: Jakub III. a jeho dvaja synovia. Z týchto pohárov pili legitimisti pri svojich tajných schôdkach. Keď boli v zmiešanej spoločnosti nútení piť na zdravie kráľa, zdvíhali pohár nad fľašu s vodou, čo znamenalo: Na zdravie kráľa za vodou! Hviezda, ktorá sa zjavila pri narodení Karola III., bola tiež niekedy na pohároch.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/vyznam-a-dopady-anglickej-revolucie/>

